

datgene dat door mensen wordt gewrocht. De mens blijft ook hierin mens, een beperkt wezen.

Hoofdstuk V

De ervaring van de laatste jaren heeft mij geleerd dat er in dit tuintje heel wat te wieden valt. Het hoofdstuk geeft een aantal goede aanzetten. De budgettering in algemene zin is een goede zaak, de belanghebbenden worden gedwongen zelf prioriteiten te stellen. Dat zal lukken indien de vast te stellen budgetten op verstandige wijze worden vastgesteld, zodat de kwaliteit van de gezondheids- en maatschappelijke zorg wordt behouden. De artikelen 1 a, b en c lijken niet te sporen met de inleiding waar gesproken wordt over de versterking van de

bestuurskracht van particuliere organisaties. Een verstandig beleid moet leiden tot vereenvoudiging en helderheid en daaraan twijfel ik op dit punt. Over de positie van de medische specialisten maakt art. 5 een wat tweeslachtige opmerking. Wat hier wijsheid is vermag ik nog niet te zien. In elk geval heb ik *nu* met het woord 'moeten' moeite.

Tenslotte: een programma is van mensen voor mensen. De praktijk is echter vaak sterker dan de leer. Indien dat zo is, dan dienen de hoofdpunten van het beleid overeind te blijven. Zou dat mislukken, dan wordt de toelaatbare grens overschreden. In dat geval is zowel de C als de D van het CDA in het geding of anders gezegd: het zijn of het niet zijn van het CDA.

Dr. W.T. van Gelder (1942) is lid van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, belast met natuurbescherming en recreatie; provinciale bedrijven; automatisering en informatieverwerking.

Vrijetijdsbeleid, van harte!

Een tijdsbeleid valt in twee componenten te verdelen, een vrijetijdsbeleid (tijdsordening) en een beleid gericht op de besteding van de (vrije) tijd.

Die tweeledige benadering blijkt duidelijk uit art. 2.1 van de paragraaf Vrijetijdsbesteding, recreatie en sport, waarbij bij de toenemende aandacht van de overheid voor de vrijetijdsbesteding, 'vooral indeling en spreiding voor de vrij te besteden tijd een belangrijk uitgangspunt zullen zijn'. Deze formulering vormt een winstpunt in de CDA-benadering

van deze beleidssector. Als consequentie zou echter in de tussenkopjes van deze paragraaf en het betreffende artikel de aanduiding vrijetijdsbesteding door het begrip vrijetijdsbeleid kunnen worden vervangen.

Wellicht dat aan 'indeling en spreiding van de vrij te besteden tijd, 'omvang' kan worden toegevoegd. Er wordt dan o.a. een verbinding gelegd naar de paragraaf herverdeling van werk van hoofdstuk IV Sociaal-economisch beleid (art. 21-30).

Vrije tijd is van oudsher gezien als de contra-

mal van de arbeid. In het weekeinde uitpuffen van een week hard werken en nieuwe krachten opdoen om de volgende week er weer hard tegen aan te gaan. Met de toenemende vrije tijd, vermindering van de arbeidstijd, en het verschijnsel werkloosheid is de visie op de vrije tijd veranderd.

Als de mal van de betaalde arbeid ontbreekt zoals bij honderdduizenden werklozen, kan er ook geen sprake zijn van een contramal, dus geen sprake van echte vrije tijd. De aandacht van de overheid richt zich in dat geval op andere activiteiten dan die van ontspanning en spel, zoals de mogelijkheden van volwasseneneducatie, creëren van bedrijfsruimten voor hobbyisten, mogelijkheden om te klussen, meer ruimte voor het informele economische circuit met misschien nieuwe kansen voor jonge startende ondernemers, vrijwilligerswerk, de discussie over werken met behoud van uitkering.

De keuzevrijheid bij de vrijetijdsbesteding is afhankelijk van de inkomenspositie. Bij de werklozen is bij de overvloed vrij te besteden tijd de lage inkomenspositie een extra handicap en dus een extra aandachtspunt voor de overheid.

De toenemende omvang van de vrije tijd vraagt ook om een visie op de vrije tijd die niet meer in zo sterke mate is afgeleid van de visie op de arbeidstijd, maar ontleend is aan de waarde die de vrije tijd zelf voor de mens heeft.

In art. 1.2 wordt de waarde van vrijetijdsactiviteiten aangegeven en het belang voor 'het welzijn en de algemene gezondheid van de burger onderkend'.

Recreëren (dat wil zeggen herscheppen) is de mens weer tot zichzelf laten komen, de mens weer mens laten zijn. Recreatie biedt aan de mens de mogelijkheid om de vier essentiële relaties waarmee hij leeft tot stand te brengen, te herstellen of te verdiepen. Die vier relaties zijn de relatie tot God, tot zijn medemens, tot zichzelf en tot zijn omgeving (CDA-provincieprogram Noord-Holland). Deze visies op de vrijetijdsbesteding motive-

ren het vrijetijdsbeleid en bepalen de prioriteitsstelling.

Ten aanzien van de motivering van een vrijetijdsbeleid nog het volgende.

Tijdens een werkbezoek aan de Verenigde Staten gericht op het recreatiebeleid, verklaarde de voorzitter van de raad van San Francisco dat iedere politicus die bezuinigingen op het gebied van openlucht recreatie voorstelde 'out of his mind' moest zijn. Bij deze beleidssector werd door de kiezers als vanzelfsprekend van de overheid een stimulerende rol verwacht. In Los Angeles verklaarden de bestuurders de budgetstijging van 20 miljoen naar 24 miljoen dollar in 1984 met erop te wijzen dat men beter het geld aan openlucht recreatie kon uitgeven, dan aan het bestrijden van relletjes in de binnenstad van zich vervelende jeugd die geen kans krijgen om buiten de stad te recreëren. Onze staatssecretaris Van der Reijden heeft eens gesteld dat de overheid beter geld kan uitgeven om mensen te laten ontspannen, dan dat de overheid via volksgezondheids gelden overspannen burgers medisch moet laten behandelen.

De vrijetijdsbesteding wordt in het ontwerp-verkiezingsprogramma wat eng benaderd en beperkt tot de openlucht recreatie en de sport. In het CDA-verkiezingsprogramma 1982-1986 werd ook vrijwilligerswerk in de sfeer van vrijetijdsbesteding gebracht. Mede door de toenemende vrije tijd ontstaat een gedifferentieerd patroon van vrijetijdsbestedingen waaronder ook kunstbeleving en amateurkunstbeoefening, educatie, klussen, bezoek aan en verkopen op rommelmarkten e.d. te rekenen zijn (zie ook Model Gemeente- en Provincieprogram, hoofdstuk VIII, Benadering b.).

Die brede opvatting van vrijetijdsbesteding vraagt om overheidsinzet vanuit meerdere departementen en vanuit de drie overheidsniveaus. De coördinatie waarover art. 1.1 in de laatste zin spreekt, dient vanuit een gewenst vrijetijdsbeleid een groot aantal ministeries te omvatten:

Ministerie	Onderwerp	Art. ontwerp-verkiezingsprogramma
Landbouw	Openluchtrecreatie	Vrijtijdsbesteding art. 3.1 - 3.4
	Vrijwillig natuur- en landschapsbeheer	Natuur en landschap art. 91
WVC	Recreatief medegebruik	Vrijtijdsbesteding art. 3.2
	Natuur- en milieu-educatie	Vrijtijdsbesteding art. 4.1 - 4.5
	Sport	Cultuur art. 3.5
Onderwijs	Amateuristische kunstbeoefening	Maatschappelijke dienstverlening art. 15
	Vrijwilligerswerk	Onderwijs art. 6.1
Sociale Zaken	Volwasseneneducatie	Onderwijsinleiding Algemeen
	Onderwijs richten op vrije tijd	
Economische Zaken	Herverdeling werk	Werkgelegenheid art. 21-30
	Toerisme	
Ruimtelijke Ordening	Informeel economisch circuit	Midden- en Kleinbedrijf art. 63a
	Ruimtelijke reserveringen	Ruimtelijke Ordening art. 6
Verkeer en Waterstaat	Ontsluiting recreatiegebieden	
	Bereikbaarheid openbaar vervoer	

Een artikel voor het bevorderen van het toerisme in samenhang met het beleid voor de openluchtrecreatie ontbreekt in dit ontwerp-programma (zie ook Model Gemeente- en Provincieprogramma Economische Zaken art. 6). In 1982 werd door de Nederlanders in Nederland naar schatting 14 à 15 miljard gulden in de recreatieve sfeer besteed en hetzelfde jaar vloeide uit de sector recreatie en toerisme 275.000 mensjaren aan betaalde arbeid voort.

In art. 1.1 laatste zin zou die bredere coördinatie verwoord kunnen worden. Een interdepartementale werkgroep zal binnenkort in opdracht van de Staatssecretaris van WVC een rapport over zo een gecoördineerde aanpak laten verschijnen. Een aanzet vanuit

het CDA-verkiezingsprogramma tot een beleidsmatige sturing van die coördinatie is gewenst.

In Vrijtijdsbesteding art. 1.1, art. 3.1 en art. 3.4 en 4.4. wordt een sterke wissel getrokken op de verantwoordelijkheid van de organisaties en instellingen. De organisatiegraad in de vrijtijdsbesteding varieert echter sterk. In de sport vindt er een verschuiving plaats van sport in georganiseerd verband naar individueel beoefende sport en sportieve recreatie, terwijl de openluchtrecreatie vrijwel buiten enig organisatieverband plaatsvindt. Georganiseerde belangenbehartiging treft men op het terrein van de openluchtrecreatie (dagrecreatie) niet aan. Hoewel miljoenen dagrecreanten de openluchtrecreatievoor-

zieningen bezoeken, zal er nimmer op het Binnenhof een demonstratie van openlucht-recreanten plaats vinden. Dit gegeven vraagt om een extra verantwoordelijkheid van de overheid en van de politici om in de algemene prioriteitsstelling op te komen voor de belangen van de individuele zwijgende openlucht-recreant. Een prioriteitsstelling waar art. 1.2 terecht om vraagt. Het verwijzen naar de organisaties in een viertal dicht bij elkaar gelegen artikelen is misschien iets te veel van het goede.

De ongeorganiseerde individuele recreatievormen worden binnen het CDA nogal eens ondergewaardeerd. Groepsgebonden recreatievormen krijgen sneller respons in CDA-kring. Van de vier relaties waarover eerder in in dit artikel wordt gesproken, vinden vanuit het CDA de relatie tot God, de relatie tot de medemens (samen verantwoordelijk) en de relatie tot de omgeving (rentmeesterschap) voldoende weerklank. De relatie tot zichzelf is voor de mens even belangrijk als de andere drie relaties en mag niet te snel als egocentrisch worden afgedaan, teveel als ik-cultuur worden verworpen. Een mens die in balans is met zichzelf, is in staat de andere drie relaties beter te doorleven, staat meer open voor de andere drie relaties. Gezien het bovenstaande zou in art. 3.1 een relativering, dat ook voor vormen van individuele recreatie de overheid voorwaarden schept, op zijn plaats kunnen zijn. In artikel 3.3 wordt terecht gesteld dat diverse vormen van openlucht-recreatie zoveel

Op het Binnenhof zal nimmer een demonstratie van openlucht-recreanten plaatsvinden.

Terwijl bijna heel Nederland fietst, wandelt, surft, zwemt, zitten politici binnenskamers te vergaderen.

mogelijk voor alle burgers toegankelijk moeten zijn. Een principiële randvoorwaarde stelt aan de vele discussies over privatiseren, commercialiseren, profijtbeginnel op het terrein van de vrijetijdsbesteding. De openbaarheid en bereikbaarheid voor bijv. de lagere inkomensgroepen van de met overheidssubsidie tot standgekomen voorzieningen voor de openlucht-recreatie moet gewaarborgd blijven. Nieuwe kansen op een zinvolle beleving van de vrije tijd ook voor hen die achterblijven om financiële redenen, gehandicapt zijn of omdat men zich moeilijk kan losmaken uit de sleur van alle dag.

In artikel 1.2 wordt naast het noemen van de rijksoverheid en de lokale overheden de provinciale overheid gemist. De coördinerende, stimulerende, subsidiërende rol van de provinciale overheid rechtvaardigt het vermelden van de verantwoordelijkheid van alle drie bestuursniveaus. De provincie Noord-Holland besteedt bijv. aan openlucht-recreatie per jaar ruim 7 miljoen. aan sport ruim 2 miljoen.

In art. 3.2 zou vermeld kunnen worden het vrijwillig natuur- en landschapsbeheer waar in toenemende mate duizenden vrijwilligers in een zinvolle vrijetijdsbesteding, de kwaliteit van natuur en landschap herstellen en bevorderen.

Het is ook na herlezing niet duidelijk wat met art. 3.4 bedoeld wordt. Natuur en Land-

schap art. 91 levert een aantal goede suggesties. Initiatieven vanuit de CDA-Tweede Kamerfracties worden tegemoet gezien.

Het verkiezingsprogram, dat als subtitel 'samen werken voor morgen' voert, geeft ook voldoende aanzetten om in de toekomst samen te recreëren.

Politici worden wel eens verweten recreatie-onvriendelijk te zijn. Terwijl bijna heel Nederland fietst, wandelt, surft, zwemt, zitten politici binnenskamers te vergaderen, te congres-

seren etc. Vandaar dat bij politieke beschouwingen deze levensnoodzaak van miljoenen Nederlanders zo weinig aandacht krijgt. Ten onrechte.

Ook uit electorale overwegingen. Het program geeft duidelijke lijnen hoe eventuele belangstelling van in ieder geval de CDA-politici vorm moet krijgen. Misschien dat door die groeiende aandacht vanuit het program CDA-politici zelf eens gaan recreëren, niet alleen morgen, maar vandaag. Van harte gegund.

Dr. P.A. van Genntp (1944) is studierecretaris van de Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving en docent Filosofie van de Religie aan de Katholieke Hogeschool Tilburg.

Realisme: een christelijke kern van democratie

1. Een droom aan flarden.

Gedwongen uitstel van het vervullen van opgenomen verplichtingen blijkt bij toeval ook nog wel eens voordelen op te leveren. In dit geval een van journalistieke aard: de mogelijkheid om actueel te zijn. Onderweg naar huis, na een zeer langdurige maar vruchtbare vergadering van het Wetenschappelijk Instituut, neem ik mij voor de rest van de avond 'lekker dom' naar het voetballen op de t.v. te gaan kijken. Europacup tussen Juventus en Liverpool in Brussel.

Het is er niet van mogen komen. Ieder kent ondertussen de onbegrijpelijke beelden van verloedering en verdwazing die daarvoor

verantwoordelijk zijn. Veertig doden en honderden gewonden voor een voetbalbeker. Ik ben geen voetbalfanaat. Maar ik kan mij levendig de spanning en opgetogenheid voorstellen die met het winnen van een Europese beker voor sportlieden en hun supporters zijn verbonden. Dat de prijs, betaald voor deze beker echter onaanvaardbaar hoog is, wordt door weinigen ontkend.

Men kan dit drama afdoen als een incident. Men vergeet dan dat de premier van Groot-Brittannië enige maanden geleden al enige hoge officials bij zich ontboden heeft, om hen te laten weten dat de rellen en verruwing rond het voetbalveld een omvang hadden